

1

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΝΙΤΣΕ, ΦΥΣΙΟΚΡΑΤΗΣ Ή ΜΕΤΑΜΟΝΤΕΡΝΙΣΤΗΣ;

Ένα οικείο, αλλά ταυτόχρονα παράξενο, γνώρισμα της πρόσληψης του Νίτσε κατά τον τελευταίο αιώνα είναι ότι προσωπικότητες με ριζικά αποκλίνουσες απόψεις και μεθοδολογίες παραδέχονται την επίδρασή του πάνω τους. Στοχαστές της πολιτικής «δεξιάς» θέλγονται από τον ελιτισμό και τον αντιεξισωτισμό του· εκείνοι της «αριστεράς» τον εγκολπώνονται λόγω του μίσους του προς όλους τους στυλοβάτες του αστικού πολιτισμού: τη θρησκεία, τον βιομηχανικό καπιταλισμό, το κράτος. Πνευματικά κινήματα τόσο αποκλίνοντα όσο ο λογοτεχνικός μοντερνισμός, η αποδόμηση στη θεωρία λογοτεχνίας, η ψυχανάλυση, ο υπαρξισμός, ο σχετικισμός, η εξελικτική φυσιοκρατία του ύστερου 19ου και των αρχών του 20ού αιώνα και ο πραγματισμός έχουν διεκδικήσει τον Νίτσε ως δικό τους. Συγγραφείς τόσο διαφορετικοί όσο ο Γερμανός κοινωνιολόγος Μαξ Βέμπερ, ο Γάλλος αποδομιστής Ζακ Ντεριντά, ο Βρετανός φιλόσοφος της ηθικής Bernard Williams και ο Αμερικανός πραγματιστής Ρίτσαρντ Ρόρτι αισθάνθηκαν την ανάγκη να τοποθετήσουν τον στοχασμό τους σε σχέση με το χρέος τους στον Νίτσε.

Ίσως το πιο παράδοξο ζεύγος δεδηλωμένων νιτσεϊκών «μαθητών» είναι ο ιδρυτής της ψυχανάλυσης Ζίγκμουντ Φρόιντ (1856-1939) και ο «μεταμοντέρνος» φιλόσοφος και ιστορικός Μισέλ Φουκό (1926-1984). Είναι γνωστή η παρατήρηση του Φρόιντ ότι ο Νίτσε «γνώριζε τον εαυτό του βαθύτερα από οποιονδήποτε άνθρωπο έζησε ποτέ ή επρόκειτο ποτέ να ζήσει» (Jones 1955: 344), όπως και ο ισχυρισμός του πως σταμάτησε να διαβάζει το έργο του Νίτσε, φοβούμενος μήπως ο Νίτσε είχε προκαταλάβει πολλές από τις δικές του ιδέες για την ανθρώπινη φύση και τον ρόλο

των ασύνειδων δυνάμεων (Freud 1957, τόμ. 14: 15-16· Gay 1988: 46).¹ Ο Φουκό δηλώνει ότι «ο Νίτσε σηματοδοτεί το κατώφλι πέρα από το οποίο η σύγχρονη φιλοσοφία μπορεί να ξαναρχίσει να στοχάζεται και αυτός [ο Νίτσε] θα συνεχίσει αναμφίβολα για καιρό να κυριαρχεί στην εξέλιξη της» (1966: 342). Τοποθετεί τις δικές του «γενεαλογίες» της ψυχιατρικής, της φυλακής και της σεξουαλικότητας σε μια νιτσεική παράδοση, παράδοση που υποτίθεται ότι διδάσκει πως «πίσω από τα πράγματα» δεν υπάρχει «ένα α-χρονικό και ουσιώδες μυστικό, αλλά το μυστικό ότι δεν έχουν ουσία ή ότι η ουσία τους συγκροτήθηκε βαθμηδόν από ξένα προς αυτή σχήματα» (Foucault 1971*: 78). Κάνοντας γενεαλογία «δεν βρίσκει κανείς το παγιωμένο νόημα ενός κειμένου ή του κόσμου, αλλά μόνον άλλες ερμηνείες [...] εγγεν[ώς] αυθαίρετες» ερμηνείες (Dreyfus και Rabinow 1983: 107). Ενώ για τον Φρόιντ ο Νίτσε είναι ο φιλόσοφος που προκαταλαμβάνει την ψυχανάλυση, προσπαθώντας να ανακαλύψει τα *βαθιά, κρυφά* γεγονότα της ανθρώπινης φύσης, τα οποία εξηγούν ποιοι είμαστε και τι πιστεύουμε, για τον Φουκό ο Νίτσε είναι ακριβώς ο φιλόσοφος που αρνείται πως υπάρχουν «βαθιά γεγονότα» για την ανθρώπινη φύση και που αναγνωρίζει πως όλα αυτά τα υποτιθέμενα γεγονότα είναι *απλώς* ερμηνείες, απλώς ενδεχομενικές κατασκευές.

Ποιος λοιπόν μπορεί δικαιολογημένα να ισχυριστεί πως κληρονόμησε τη φιλοσοφία του Νίτσε, ο «φυσιοκράτης» Φρόιντ ή ο «μεταμοντέρνος» Φουκό; Από τη δεκαετία του 1960 έχει επικρατήσει η «μεταμοντέρνα» ανάγνωση του Νίτσε, υποβοηθούμενη αφενός από τους «Γάλλους» υποστηρικτές της, αφετέρου ακόμα και από ορισμένους αγγλόφωνους σχολιαστές.² Ο παρών τόμος συμπαρατάσσεται με ένα μέρος της πρόσφατης βιβλιογραφίας³ που υποστηρίζει πως, ορθώς εννοούμενος, ο Νίτσε δεν ανήκει στην «παρέα» των μεταμοντέρνων, όπως οι Φουκό και Ντερντά, αλλά μάλλον στην «παρέα» των φυσιοκρατών, όπως οι Χιουμ και Φρόιντ – δηλαδή, γενικά μιλώντας, στους *φιλοσόφους της ανθρώπινης φύσης*. Η *Γενεαλογία* αποτελεί με τη σειρά της την πιο συστηματική προσπάθεια του Νίτσε να διατυπωθεί μια *φυσικοποιημένη* θεώρηση του φαινομένου της ηθικής. Ο Νίτσε δεν παρουσιάζει, τελικά, αυτή τη θεώρηση ως σκοπό καθαυτόν, αλλά αναπτύσσει μια φυσιοκρατική θεώρηση της ηθικής προκειμένου να υπηρετήσει έναν πολύ συγκεκριμένο *κανονιστικό* στόχο. Συγκεκριμένα να μας αναγκάσει να αναλογιστούμε και πάλι την *αξία* της

1. Βλ. Anderson (1980), όπου τεκμηριώνεται η εξοικείωση του Φρόιντ με τον Νίτσε, ιδίως σσ. 16-18.

* Michel Foucault, *Τρία κείμενα για τον Νίτσε*, μτφ. Δημήτρης Γκινωσάτης, Πλέθρον, 2003, σ. 45. [Σ.τ.Μ.]

2. Βλ., για παράδειγμα, Danto (1965), Nehamas (1985) και Rorty (1989).

3. Βλ., για παράδειγμα, Schacht (1983), Gemes (1992), Leiter (1992, 1994, 1998a), Beam (1996), Clark και Leiter (1997) και Clark (1998a, b).

ηθικής: η φυσιοκρατία επιστρατεύεται στην υπηρεσία εκείνου που ο Νίτσε αποκαλεί «επαναξιολόγηση όλων των αξιών».

ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΦΥΣΙΟΚΡΑΤΙΑ;

Τι σημαίνει να είναι ένας φιλόσοφος «φυσιοκράτης»;⁴ Μπορούμε να αρχίσουμε διακρίνοντας δύο βασικά φυσιοκρατικά δόγματα: το *μεθοδολογικό* (ή Μ-Φυσιοκρατία) και το *υποστασιακό* (Υ-Φυσιοκρατία).⁵ Κατ' αρχάς, η φυσιοκρατία στη φιλοσοφία είναι, κατά κανόνα, μια *μεθοδολογική* άποψη για το πώς πρέπει να ασκεί κανείς τη φιλοσοφία: σύμφωνα με αυτή την άποψη, πρέπει να υπάρχει σύζευξη της φιλοσοφικής έρευνας με την εμπειρική έρευνα στις επιστήμες.⁶ Κάποιοι Μ-Φυσιοκράτες (ιδίως σύγχρονοι) επιθυμούν να υπάρχει «σύζευξη» μόνο με τις *σκληρές* ή *φυσικές* επιστήμες (Σκληροί Μ-Φυσιοκράτες)· άλλοι επιζητούν να υπάρχει «σύζευξη» με κάθε επιτυχημένη επιστήμη, φυσική ή κοινωνική (Ήπιοι Μ-Φυσιοκράτες). Η Ήπια Μ-Φυσιοκρατία είναι, όπως θα δούμε παρακάτω, η κυρίαρχη διάθεση στη φιλοσοφία.

Τι σημαίνει «σύζευξη» με τις επιστήμες; Ασφαλώς η έννοια περιλαμβάνει την απόρριψη –που συνήθως σχετίζεται με τον Quine (1961, 1969)– της «πρώτης φιλοσοφίας», της φιλοσοφικής επίλυσης προβλημάτων η οποία προχωρεί εντελώς *a priori*, δηλαδή πριν από κάθε εμπειρία ή εμπειρική τεκμηρίωση. Ωστόσο η Μ-Φυσιοκρατία απαιτεί σύζευξη με τις επιστήμες με μια ακριβέστερη έννοια από αυτή. Μπορούμε, έτσι, να εισαγάγουμε μια επιπλέον διάκριση ανάμεσα στη «Σύζευξη με τα Αποτελέσματα» και τη «Σύζευξη με τις Μεθόδους».

Η εκδοχή «Σύζευξη με τα Αποτελέσματα» της Μ-Φυσιοκρατίας απαιτεί οι φιλοσοφικές θεωρίες –για παράδειγμα θεωρίες ηθικής ή γνώσης– να υποστηρίζονται ή να δικαιολογούνται από τα αποτελέσματα των επιστημών: φιλοσοφικές θεωρίες που δεν στηρίζονται στην καλύτερη επιστήμη μας είναι απλώς *κακές* θεωρίες. Απεναντίας, η «Σύζευξη με τις Μεθόδους» απαιτεί μονάχα οι φιλοσοφικές θεωρίες να μιμούνται τις ερευνητικές «μεθόδους» των επιτυχημένων επιστημών. Οι «μέθοδοι», εδώ, πρέπει να ερμηνευτούν με μια ευρεία έννοια, έτσι ώστε αυτές να συμπεριλαμβάνουν όχι μόνον, φέρ' ειπείν, την πειραματική μέθοδο (για παράδειγμα την εμπειρι-

4. Για λεπτομερή πραγμάτευση βλ. Leiter (1998b).

5. Πρβλ. Railton (1990) για μια εκδοχή αυτής της διάκρισης.

6. Μολονότι οι φιλόσοφοι δεν έλυσαν ποτέ το επονομαζόμενο «πρόβλημα της οριοθέτησης» –το πρόβλημα του τι οριοθετεί επακριβώς τη γνήσια επιστήμη από την ψευδοεπιστήμη– αυτό το γεγονός δεν υποσκάπτει τη Μ-Φυσιοκρατία, όσο υπάρχουν αρκετά *σαφείς* περιπτώσεις στην επιστήμη οι οποίες να επιλεγούν για μεθοδολογική καθοδήγηση.

κή μέθοδο δοκιμής ολοένα και πιο εκλεπτυσμένων ισχυρισμών), αλλά και το είδος εξήγησης και κατανόησης που εφαρμόζουν οι επιστήμες.⁷

Από ιστορική άποψη, η Μ-Φυσιοκρατία συγκρότησε τον σπουδαιότερο τύπο φυσιοκρατίας στη φιλοσοφία. Ο Σπινόζα –τον οποίο ο Νίτσε θαύμαζε πολύ– εκφράζει και τους δύο τύπους της Μ-Φυσιοκρατίας όταν γράφει στον Πρόλογο του Μέρους III της *Ηθικής* τα εξής:

[H] φύση είναι πάντα η ίδια, και η αρετή και η δύναμή της να δρα είναι παντού οι ίδιες, δηλαδή οι νόμοι και οι κανόνες της φύσης, σύμφωνα με τους οποίους όλα τα πράγματα συμβαίνουν, και αλλάζουν από τη μια μορφή στην άλλη, είναι πάντα και παντού οι ίδιοι. Έτσι, ο τρόπος να κατανοήσουμε τη φύση οποιουδήποτε πράγματος, οποιουδήποτε είδους, πρέπει επίσης να είναι ο ίδιος, ήτοι με βάση τους καθολικούς νόμους και κανόνες της φύσης.

Η φιλοσοφική κατανόηση, εν ολίγοις, πρέπει να είναι ίδια με την επιστημονική κατανόηση: πρέπει να εφαρμόζει τις ίδιες μεθόδους κατανόησης τις οποίες οι επιστήμες αναπτύσσουν με καλά αποτελέσματα αλλού, και πρέπει να λαμβάνει σοβαρά υπόψη το *αποτέλεσμα* των επιστημών ότι η φύση είναι «παντού η ίδια».

Σε αντίθεση με τους Μ-Φυσιοκράτες που χρησιμοποιούν τα πραγματικά *αποτελέσματα* των καθιερωμένων επιστημών, πολλοί Μ-Φυσιοκράτες που προτιμούν τη «Σύζευξη με τις Μεθόδους», καθώς αναπτύσσουν τις φιλοσοφικές θεωρίες τους, προσπαθούν απλώς να *μιμηθούν* τον επιστημονικό τρόπο κατανόησης του κόσμου. Θα μπορούσαμε να αποκαλέσουμε αυτούς τους Μ-Φυσιοκράτες, κατ' αναλογία, «Θεωρησιακούς Μ-Φυσιοκράτες». Ο Χιουμ, για παράδειγμα, κατασκευάζει μια «θεωρησιακή» υπόθεση για την ανθρώπινη φύση –χρησιμοποιώντας ως πρότυπο το επιστημονικό παράδειγμα, της εποχής εκείνης, το οποίο άσκησε τη μεγαλύτερη επίδραση (τη νευτώνεια μηχανική)– προκειμένου να *εξηγήσει* διάφορα ανθρώπινα φαινόμενα, όπως την ηθική. Οι θεωρησιακές υποθέσεις των Μ-Φυσιοκρατών έχουν ως «πρότυπο» τις επιστήμες καθώς παραλαμβάνουν από την επιστήμη την ιδέα πως τα φυσικά φαινόμενα αιτιοκρατούνται. Ένας σχολιαστής εύστοχα παρατήρησε ότι ο Χιουμ, όπως ο Φρόντ και ο Μαρξ (και ο Νίτσε, θα μπορούσε να είχε προσθέσει κανείς), προτείνει «μια γενική θεωρία της ανθρώπινης φύσης» προκειμένου να «παράσχει μια βάση για να εξηγήσει *τα πάντα* στις ανθρώπινες υποθέσεις.

7. Ας σημειωθεί πως μια τέτοια άποψη δεν προϋποθέτει τη μεθοδολογική *ενότητα* των διαφόρων επιστημών –δηλαδή ότι όλες οι επιστήμες εφαρμόζουν τις ίδιες μεθόδους– αλλά μονάχα ότι οι επιτυχημένες επιστήμες διαθέτουν κάποια μεθοδολογική *ιδιαιτερότητα*, δηλαδή υπάρχουν διακριτές επιστημονικές μέθοδοι, ακόμα και αν αυτές οι μέθοδοι διαφέρουν μεταξύ των επιστημών.

Και οι θεωρίες τις οποίες αυτοί προτάσσουν είναι όλες, χονδρικά, αιτιοκρατικές» (Stroud 1977: 4). Ακριβώς όπως συχνά κατανοούμε συμβάντα στον ανόργανο κόσμο αναγνωρίζοντας τις φυσικές αιτίες που τα καθόρισαν, έτσι κατανοούμε τις ανθρώπινες πεποιθήσεις, αξίες και πράξεις εντοπίζοντας τους αιτιακούς καθοριστικούς παράγοντές τους σε διάφορα γνωρίσματα της ανθρώπινης φύσης.

Οι Μ-Φυσιοκράτες, έτσι, κατασκευάζουν φιλοσοφικές θεωρίες που συζευγνύονται με τις επιστήμες, είτε επειδή βασίζονται στα πραγματικά αποτελέσματα της επιστημονικής μεθόδου σε διαφορετικούς τομείς, είτε επειδή εφαρμόζουν και μιμούνται τους χαρακτηριστικούς επιστημονικούς τρόπους θεώρησης και εξήγησης των πραγμάτων.⁸

Πολλοί φυσιοκράτες, ωστόσο, προχωρούν πέρα από τη μεθοδολογική φυσιοκρατία και υιοθετούν το *υποστασιακό* δόγμα. Η Υ-Φυσιοκρατία στη φιλοσοφία είναι είτε η (οντολογική) άποψη πως τα μόνα πράγματα που υπάρχουν είναι *φυσικά* (ή ίσως απλώς *υλικά*) πράγματα είτε η (σημασιολογική) άποψη ότι μια κατάλληλη φιλοσοφική ανάλυση οποιασδήποτε έννοιας πρέπει να δείχνει ότι η τελευταία είναι επιδεκτική εμπειρικής διερεύνησης. Με την οντολογική έννοια, η Υ-Φυσιοκρατία αποτελεί ιστορικά την αντίθεση στην «υπερφυσιοκρατία», στην «επίκληση ενός δρώντος υποκειμένου ή μιας δύναμης που κατά κάποιον τρόπο βρίσκεται έξω από τον οικείο φυσικό κόσμο και συνεπώς ό,τι κάνει δεν μπορεί να κατανοηθεί ως μέρος αυτού του κόσμου» (Stroud 1996: 44). Παλαιότεροι Υ-Φυσιοκράτες (συμπεριλαμβανομένων των Χιουμ και Νίτσε) απορρίπτουν, συγκεκριμένα, τον εξηγητικό ρόλο του Θεού στη θεώρηση του κόσμου. Οι σύγχρονοι Υ-Φυσιοκράτες, ωστόσο, προχωρούν πολύ πέρα από την αντίθεση προς την υπερφυσιοκρατία και προτάσσουν την πιο ριζική άποψη, γνωστή ως φυσικαλισμός, το δόγμα ότι μόνον οι ιδιότητες που διακρίνουν οι νόμοι των φυσικών επιστημών είναι πραγματικές.⁹ Δεν υπάρχουν στοιχεία που τεκμηριώνουν ότι ο Νίτσε διάκειται ευνοϊκά απέναντι σε αυτό το τελευταίο είδος Υ-Φυσιοκρατίας.

8. Υπάρχει λοιπόν το ενδεχόμενο ο ίδιος ο Φουκό να είναι Μ-Φυσιοκράτης, όμως ακριβώς εκείνο το είδος Μ-Φυσιοκράτη που πιστεύει πως η «ανθρώπινη φύση» δεν προσφέρει χρήσιμο εξηγητικό έργο· ο Νίτσε, αντίθετως, είναι ακριβώς ο Μ-Φυσιοκράτης που πιστεύει πως γεγονότα της «ανθρώπινης φύσης» έχουν εξηγητική δύναμη. Δεν μου είναι σαφές ότι κατανοούσε ο Φουκό τον εαυτό του με αυτό τον τρόπο, όμως είναι μια πιθανή ερμηνεία εκείνου που νωρίτερα αποκλήθηκε μεταμοντέρνος σκεπτικισμός για την «ανθρώπινη φύση». (Είμαι ευγνώμων στον Huw Price για τα διδακτικά του σχόλια σε αυτό το σημείο.)

9. Με τη σημασιολογική έννοια, αντίθετα, η Υ-Φυσιοκρατία είναι απλώς η άποψη ότι κατηγορήματα όπως το «ηθικά καλό» μπορεί να αναλύονται με όρους χαρακτηριστικών (π.χ. «μεγιστοποιεί την ανθρώπινη ευημερία») που επιδέχονται εμπειρική έρευνα (π.χ. από την ψυχολογία και τη φυσιολογία, υποθέτοντας πως η ευημερία είναι μια σύνθετη ψυχοσωματική κατάσταση).

Πολλοί φιλόσοφοι προτιμούν κάποιον τύπο Υ-Φυσιοκρατίας επειδή είναι Μ-Φυσιοκράτες: όντας φυσιοκράτης με τη μεθοδολογική έννοια, ένας φιλόσοφος ενίοτε οδηγείται στο να πιστεύει πως η καλύτερη φιλοσοφική θεώρηση κάποιας έννοιας ή κάποιου τομέα θα διατυπωθεί με όρους υποστασιακά φυσιοκρατικούς (βλ. Railton 1990). Είναι σημαντικό όμως να επισημάνουμε ότι η δέσμευση στη Μ-Φυσιοκρατία δεν συνεπάγεται αυτό το συμπέρασμα: μεθοδολογικά, το ερώτημα κατά πόσον η καλύτερη φιλοσοφική θεώρηση της ηθικής, του νου ή της γνώσης πρέπει να διατυπωθεί σε υποστασιακά φυσιοκρατικούς όρους παραμένει ανοικτό.

ΤΙ ΕΙΔΟΥΣ ΦΥΣΙΟΚΡΑΤΗΣ ΕΙΝΑΙ Ο ΝΙΤΣΕ;

Όπως και στους περισσότερους σημαντικούς φυσιοκράτες, η φυσιοκρατία του Νίτσε είναι θεμελιωδώς *μεθοδολογική*.¹⁰ Ένα διάσημο απόσπασμα στο *Πέρα από το καλό και το κακό*, το μείζον έργο πριν από τη *Γενεαλογία*, απηχεί τα κεντρικά της θέματα:

Να μεταφράσουμε τον άνθρωπο επιστρέφοντας στη φύση· να κυριαρχήσουμε στις πολλές μάταιες και εν πολλοίς ενθουσιώδεις ερμηνείες και συνδηλώσεις που μέχρι τώρα κάποιοι ορνιθοσκάλιζαν και ζωγράφιζαν πάνω στο αιώνιο θεμελιώδες κείμενο [*ewigen Grundtext*] της *homo natura*· να δούμε σε αυτό ότι ο άνθρωπος στέκει εφεξής ενώπιον του ανθρώπου όπως στέκει ήδη σήμερα, σκληραγωγημένος από την πειθαρχία της επιστήμης, ενώπιον της *υπόλοιπης* φύσης, με τα ατρόμητα μάτια ενός Οιδίποδα και τα σφραγισμένα αυτιά ενός Οδυσσέα, κουφός στα τραγούδια των Σειρήνων των παλιών μεταφυσικών που έπιαναν πουλιά και τόσοσν καιρό τού σφύριζαν: «είσαι περισσότερα, είσαι ανώτερος, έχεις άλλη προέλευση!» –αυτό μπορεί να είναι μια παράξενη και τρελή αποστολή, αλλά είναι μια *αποστολή*– ποιος θα το αρνούνταν; Γιατί επιλέξαμε αυτή την τρελή αποστολή; Ή για να το θέσουμε αλλιώς: «γιατί να έχουμε γνώση;»

(ΠΚΚ: 230, πρβλ. ΧΕ: 109)

10. Εδώ η θέση αφορά την πραγματική φιλοσοφική πρακτική του Νίτσε, δηλαδή αυτό για το οποίο ξοδεύει τον περισσότερο χρόνο στα βιβλία του. Όμως αξίζει να έχουμε κατά νουν ότι ο ίδιος ο Νίτσε επιφυλάσσει τον χαρακτηρισμό «φιλόσοφος» («*γνήσιους φιλοσόφους*» τους αποκαλεί στο ΠΚΚ: 211) για εκείνους που εκπληρώνουν ένα διαφορετικό είδος αποστολής από αυτό του φυσιοκράτη: συγκεκριμένα, για εκείνους που δημιουργούν ή νομοθετούν αξίες. Σε αυτή τη συγκεκριμένη χρήση, ο «φιλόσοφος» είναι κάτι σαν τιμητικός τίτλος για τον Νίτσε. Θα επανέλθουμε σε μερικά από αυτά τα ζητήματα στα επόμενα κεφάλαια.

Αρκετά σημεία σε αυτό το απόσπασμα προκαλούν εντύπωση. Πρώτον, ας προσέξουμε πως εδώ ο Νίτσε καλεί τον άνθρωπο να είναι «σκληραγωγημένος από την πειθαρχία [*Zucht*] της επιστήμης», παρά, φέρ' ειπείν, να «διδασχτεί συγκεκριμένα υποστασιακά επιστημονικά δόγματα». Αυτό συνάδει με ένα επαναλαμβανόμενο (Μ-Φυσιοκρατικό) θέμα στο ύστερο έργο του, συγκεκριμένα πως αυτό που είναι σημαντικό για την επιστήμη είναι η επιστημονική *μέθοδος*, παρά συγκεκριμένες επιστημονικές θεωρίες: «[Οι] επιστημονικές *μέθοδοι* [...] δέκα φορές πρέπει να το πούμε, *είναι* το ουσιώδες, καθώς και το δυσκολότερο, καθώς και αυτό που είχε να αντιμετωπίσει τη συνήθεια και την οκνηρία για το μεγαλύτερο χρονικό διάστημα» (Α: 59). «[Οι] πιο πολύτιμες διορατικές ιδέες είναι οι *μέθοδοι*» (Α: 13), αναφέρει προσθέτοντας σε μια σημείωση το 1888 ότι: «Δεν είναι η νίκη της επιστήμης αυτό για το οποίο ξεχωρίζει ο 19ος αιώνας, αλλά η νίκη της επιστημονικής μεθόδου επί της επιστήμης» (ΘΔ: 466).

Συγχρόνως, η έντονη υποστήριξη του Νίτσε προς τη μεθοδολογική σύζευξη με την επιστήμη ενέχει έναν ορισμένο τύπο «Σύζευξης με τα Αποτελέσματα», συγκεκριμένα τη σύζευξη με το «αποτέλεσμα» που κυριαρχούσε στο μυαλό των Γερμανών στα μέσα του 19ου αιώνα: ότι ο άνθρωπος δεν είναι «ανώτερος [...] [ή] διαφορετικής προέλευσης» από την υπόλοιπη φύση. Την άποψη αυτή δεν τη συμμερίζονται μόνο οι Νίτσε, Σπινόζα και Φρόιντ –καθώς και σύγχρονοι φυσιοκράτες όπως οι Daniel Dennett και Ruth Garrett Millikan (βλ. Dennett 1984)– αλλά και πολλοί συγκαιρινοί του Νίτσε (βλ. κεφάλαιο 2). Για παράδειγμα, ο φημισμένος Γερμανός υλιστής του 19ου αιώνα Ludwig Büchner έγραψε ότι «οι έρευνες και οι ανακαλύψεις των Νέων Χρόνων δεν μας επιτρέπουν πια να αμφιβάλουμε ότι ο άνθρωπος, με όλα όσα έχει και κατέχει, είτε νοητικά είτε σωματικά, αποτελεί *φυσικό προϊόν* σαν όλα τα άλλα έμβια όντα» (1870: lxxviii) ή ομοίως: «Ο άνθρωπος είναι προϊόν της φύσης σωματικά και πνευματικά. Συνεπώς όχι μόνον αυτό που είναι, αλλά και αυτό που κάνει, επιθυμεί, νιώθει και σκέφτεται, εξαρτάται από την ίδια φυσική αναγκαιότητα όπως όλη η δομή του κόσμου» (1870: 239).

Επομένως ο Νίτσε, ο φιλοσοφικός φυσιοκράτης, αποβλέπει στο να προσφέρει θεωρίες που εξηγούν διάφορα σημαντικά ανθρώπινα φαινόμενα (ιδίως το φαινόμενο της ηθικής), κάνοντάς το με τρόπους που αφενός στηρίζονται σε πραγματικά επιστημονικά αποτελέσματα, ιδιαίτερα στη φυσιολογία (βλ. κεφάλαιο 2), αφετέρου έχουν ως *πρότυπο* την επιστήμη με την έννοια ότι επιδιώκουν να αποκαλύψουν τους αιτιακά καθοριστικούς παράγοντες αυτών των φαινομένων, κατά κανόνα σε διάφορα ψυχολογικά και φυσιολογικά γεγονότα, τα οποία αφορούν τα άτομα. Θα δούμε, λεπτομερώς, ότι ο Νίτσε υιοθετεί μια άποψη την οποία μπορούμε να αποκαλέσουμε «Δόγμα των Τύπων» (Leiter 1998a), σύμφωνα με την οποία:

Κάθε άτομο διαθέτει μια παγιωμένη ψυχοσωματική συγκρότηση που τον προσδιορίζει ως συγκεκριμένο *τύπο* ατόμου.

Μπορούμε να ονομάσουμε τα συναφή ψυχοσωματικά γεγονότα «τυπολογικά γεγονότα». Τα τυπολογικά γεγονότα, με τη σειρά τους, διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην εξήγηση των ανθρωπίνων πράξεων και πεποιθήσεων (συμπεριλαμβανομένων των ηθικών πεποιθήσεων). Επομένως, ένα από τα κεντρικά εγχειρήματα του Νίτσε είναι να εξειδικεύσει τα τυπολογικά γεγονότα –τα γεγονότα της ψυχολογίας και της φυσιολογίας– που εξηγούν πώς και γιατί μια ουσιωδώς ασκητική ή «αρνητική προς τη ζωή» ηθική κυριάρχησε κατά τις δύο τελευταίες χιλιετίες.

Κεντρική σημασία για τον Νίτσε έχει ένα ιδιαίτερα γνωστό τυπολογικό γεγονός: αυτό που αποκαλεί «θέληση για δύναμη». Ο κεντρικός εξηγητικός του ρόλος διατυπώνεται στη *Γενεαλογία* ως εξής:

Κάθε ζώο [...] αγωνίζεται ενστικτωδώς [*instinktiv*] να βελτιστοποιήσει τις ευνοϊκές συνθήκες στις οποίες θα αποδεσμεύσει πλήρως τη δύναμή του [ή την ισχύ του *Kraft*] και θα επιτύχει τη μέγιστη αίσθηση της δύναμής του· κάθε ζώο αποστρέφεται εξίσου ενστικτωδώς, με μια οξεία αίσθηση όσφρησης που «είναι ανώτερη από κάθε Λόγο», κάθε είδος ενόχλησης ή παρεμπόδισης που φράζει ή θα μπορούσε να φράξει τον δρόμο του προς το βέλτιστο.

(ΓΗ III: 7)

Εάν για πλάσματα σαν εμάς είναι φυσικό γεγονός το ότι «ενστικτωδώς» μεγιστοποιούμε την ισχύ ή τη δύναμή μας, τότε αυτό το γεγονός, μαζί με άλλα τυπολογικά γεγονότα και γεγονότα που αφορούν τις περιστάσεις, πρέπει να δεσπόζουν σε κάθε εξήγηση του τι κάνουμε και τι πιστεύουμε. Έτσι, για παράδειγμα, όσοι είναι ουσιωδώς αδύναμοι ή ανίκανοι (για παράδειγμα, οι δούλοι στη ΓΗ I) εκφράζουν τη θέλησή τους για δύναμη *δημιουργώντας* αξίες, οι οποίες ευνοούν τα ενδιαφέροντά τους· αντιθέτως, όσοι είναι *ισχυροί* εκφράζουν τη δύναμή τους μέσω της σωματικής δράσης. (Θα επανέλθουμε λεπτομερέστερα στον όρο «θέληση για δύναμη» στο κεφάλαιο 8.)

Παρότι η γλώσσα περί «τυπολογικών γεγονότων» δεν είναι του ίδιου του Νίτσε, η έννοια αυτή δεσπόζει σε όλα τα ύστερα γραπτά του (όταν αποτιμήσουμε το πνευματικό περιβάλλον στο οποίο έγραφε ο Νίτσε θα δούμε ότι αυτό το σημείο δεν θα μας εκπλήσσει· βλέπε κεφάλαιο 2). Μια τυπική νιτσεϊκή μορφή επιχειρήματος, για παράδειγμα, έχει την εξής πορεία: οι θεωρητικές πεποιθήσεις ενός ατόμου εξηγούνται καλύτερα βάσει των ηθικών του πεποιθήσεων· και οι ηθικές πεποιθήσεις του εξηγούνται καλύτερα βάσει των φυσικών γεγονότων που αφορούν τον τύπο ατόμου

που είναι (δηλαδή, βάσει των τυπολογικών γεγονότων). Λέει λοιπόν ο Νίτσε: «κάθε μεγάλη φιλοσοφία ήταν ως τώρα [...] η προσωπική εξομολόγηση του δημιουργού της και ένα είδος ακούσιων και ασύνειδων *mémoires* [απομνημονευμάτων]»· συνεπώς, για να συλλάβει κανείς πραγματικά αυτή τη φιλοσοφία, πρέπει να ρωτήσει «σε ποια ηθική αποβλέπει αυτό (*αυτός*)»; (ΠΚΚ: 6) Όμως η «ηθική» την οποία υιοθετεί ένας φιλόσοφος φέρει την «αποφασιστική μαρτυρία για το *ποιος είναι*» –δηλαδή *ουσιαστικά* ποιος είναι– ήτοι για τις «πιο ενδόμυχες ορμές της φύσης του» (ΠΚΚ: 6). Αυτή η εξήγηση των ηθικών πεποιθήσεων ενός ατόμου βάσει ψυχοσωματικών γεγονότων είναι ένα επαναλαμβανόμενο θέμα στον Νίτσε. «[Οι] ηθικές ... είναι *σημειωτική γλώσσα των παθών*» (ΠΚΚ: 187). Η αποδοχή του Χρυσού Κανόνα έχει σημασία διότι «προδίδει έναν *ανθρώπινο τύπο*» (ΘΔ: 925). «Οι απαντήσεις στα ερωτήματα για την *αξία* της ύπαρξης [...] μπορούν, ίσως, πάντοτε να θεωρούνται πριν απ' όλα συμπτώματα ορισμένων σωμάτων» (ΧΕ Πρόλ.: 2). «Οι ηθικές κρίσεις», λέει, «είναι συμπτώματα και σημειωτικές γλώσσες που προδίδουν τη διαδικασία ευημερίας ή αποτυχίας της φυσιολογίας» (ΘΔ: 258), «[Οι] ηθικές κρίσεις και αξιολογήσεις μας [...] είναι μονάχα εικόνες και φαντασιώσεις που βασίζονται σε μια άγνωστη σε εμάς διαδικασία της φυσιολογίας» (Ρ: 119), ώστε «είναι πάντοτε απαραίτητο να επικαλούμαστε [...] το φαινόμενο της *φυσιολογίας* πίσω από τις ηθικές προδιαθέσεις και προκαταλήψεις» (Ρ: 542). Μια «ηθική της συμπάθειας», ισχυρίζεται, συνιστά «απλώς μια ακόμα έκφραση της [...] υπερευαισθησίας της φυσιολογίας» (ΛΕ ΙΧ: 37). Τη *Μνησικακία* –και την ηθική που προέρχεται από αυτή– την αποδίδει στην «πραγματική, από την άποψη της φυσιολογίας, αιτιότητα [*Ursächlichkeit*]» (ΓΗ ΙΙΙ: 15).

Η γενική νιτσεική άποψη συλλαμβάνεται προσφυώς σε έναν Πρόλογο του 1886: «αν υποθέσουμε ότι κάποιος είναι ένα άτομο, τότε έχει *κατ' ανάγκην* [*nothwendig*] τη φιλοσοφία του ατόμου του» (ΧΕ Πρόλ.: 2). Ή όπως το έθεσε τον επόμενο χρόνο, στον Πρόλογο της *Γενεαλογίας*: «Οι σκέψεις μας, οι αξίες μας, κάθε “ναι”, “όχι”, “αν” και “αλλά”, αναπτύσσονται από εμάς εξίσου αναπόφευκτα με τους καρπούς τους οποίους φέρει ένα δέντρο – όλα σχετίζονται και συγγενεύουν μεταξύ τους, και μαρτυρούν μία θέληση, μία υγεία, ένα έδαφος, έναν ήλιο» (ΓΗ Πρόλ.: 2) (πρβλ. Schopenhauer 1844: 239). Ο Νίτσε επιδιώκει να κατανοήσει με φυσιοκρατικούς όρους τον *τύπο* του «ατόμου» που κατ' ανάγκην θα έχει τέτοιες ιδέες και αξίες, όπως ακριβώς θα μπορούσε κανείς να κατανοήσει πράγματα για έναν τύπο *δέντρου* γνωρίζοντας τους καρπούς του. Και ακριβώς όπως τα φυσικά γεγονότα ως προς το δέντρο εξηγούν τον καρπό τον οποίο φέρει, έτσι και τα τυπολογικά γεγονότα ως προς ένα άτομο θα εξηγούν τις ιδέες και αξίες τις οποίες καταλήγει να έχει.

Από *δομική* άποψη, η φυσιοκρατία του Νίτσε εμφανίζει εντυπωσιακές